

El patrimoni industrial, un valor turístic i una presència social

Forces Elèctriques d'Andorra (FEDA) és l'empresa responsable de la xarxa de transport i de la interconnexió elèctrica amb els països veïns. Es va constituir l'any 1988 amb l'adquisició per part del Govern d'Andorra de dues empreses de producció i distribució d'energia elèctrica. La història d'una d'aquestes empreses, Forces Hidroelèctriques d'Andorra, SA (Fhasa) era antiga, ja que provenia d'una concessió de l'Estat andorrà per a la construcció de salts hidroelèctrics en territori andorrà.

FEDA va adquirir una central hidroelèctrica amb dues turbines Pelton d'una potència de 15 MW cadascuna, un edifici dissenyat per l'arquitecte català Josep Danés i les instal·lacions de línies que permeten portar l'electricitat fins als clients. L'edifici està declarat patrimoni cultural del país.

Aquesta central es va construir entre els anys 1929 i 1934. Dos canals soterranis d'11 km i 3,5 km de llarg respectivament capten l'aigua a 1.640 m d'altitud i la porten a l'estany d'Engolasters, que permet emmagatzemar 600.000 m³ d'aigua. Mitjançant una canonada de 500 metres de desnivell i 1,2 km de llargada l'aigua arriba a la central, que produeix 82.000.000 kWh per any. Aquesta concessió va comportar l'obligació de realitzar les carreteres que uneixen la capital d'Andorra a la vall del Valira del Nord i a la vall del Valira d'Orient. En efecte, llavors sols era transitable amb vehicles la carretera que anava d'Andorra la Vella a la Seu d'Urgell i aquestes noves carreteres eren molt útils per fer els treballs. Un altre dels punts importants va ser la realització de les línies elèctriques que unien Andorra a l'Ospitalet i a Adrall. En efecte, aquestes obres es van fer amb la voluntat de vendre energia als dos costats dels Pirineus. No hi havia llavors quasi necessitat d'energia elèctrica a Andorra i no va ser fins als anys 70 quan Andorra va necessitar més energia de la produïda en aquest salt. Des de l'empresa pública FEDA ens vam posar la pregunta de com podíem valorar aquest patrimoni, ja que a més de les instal·lacions i edificis, es disposava d'una quantitat important d'informació dels últims cent anys. Vam veure també que, de

Albert Moles i
Betriu, enginyer i
director general de
Forces Elèctriques
d'Andorra (FEDA)

manera general, existia un desconeixement de com funcionaven les instal·lacions i també de la seva història. D'altra banda, com tothom sap, Andorra rep un nombre molt important de turistes al llarg de l'any i des de l'administració pública s'ha treballat en la valoració del patrimoni i la creació de museus i activitats culturals.

L'any 2007 vam optar per la creació d'un museu dins de l'edifici de la central, aprofitant l'espai del taller i del centre de control, que després d'obres d'automatització van quedar alliberats. L'espai del museu està integrat dins dels espais tècnics i la mateixa central en funcionament. És un dels fets diferencials, ja que tot i ser un edifici històric, la central després de vuitanta anys continua funcionant gràcies als treballs de renovació i manteniment efectuats i continua sent la font de producció d'energia més gran del país. Actualment produeix prop del 15% de la demanda elèctrica d'Andorra.

S'ha creat, doncs, un espai museístic en què s'expliquen a la vegada temes històrics, tècnics, socials, educatius i lúdics.

La part social és molt important, ja que hi va haver fins a mil persones treballant a Andorra en la construcció d'aquestes obres, fet que representava un 20% de la població total del país. Es va crear un servei d'ordre, es van iniciar comunicacions amb la Seu d'Urgell, es van començar a estructurar bancs per gestionar les pagues dels treballadors. Van ser també els anys en què es van produir les primeres vagues a Andorra. L'aparició de l'electricitat de manera molt més fàcil va canviar la manera de fer i de viure dels andorrans.

La part històrica, per descomptat, ja que es pot explicar com Andorra ha gestionat els problemes energètics els darrers anys i com ha evolucionat la seva economia amb l'impacte que ha tingut sobre la demanda energètica. Explicar el treball de totes les persones en condicions molt diferents de les d'ara, en espais complicats, túnels, canals alta muntanya... La construcció de les carreteres que van permetre l'obertura del país al turisme.

La part tècnica explica la utilitat dels diferents equips i instal·lacions, i la seva evolució al llarg del temps. Es pot veure com s'ha passat d'un funcionament totalment manual, en què la paraula *enginyer* tenia molt a veure amb l'enginy diari que havien de tenir per resoldre situacions difícils amb pocs mitjans.

La part educativa, amb l'explicació de fenòmens físics lligats a l'electricitat, dona a conèixer les lleis principals i n'explica el funcionament amb exemples.

I finalment una part lúdica, amb experiments didàctics interactius que permeten portar a la pràctica aquests principis físics.

Tota aquesta informació es dona dins d'una central en funcionament, que es pot observar per diverses finestres i que en certs casos de visites tècniques es pot ampliar la visita amb punts molt concrets, depenent de la voluntat de conèixer que tinguin els visitants. Els nostres visitants valoren molt positivament aquest fet, ja que no és molt habitual.

Aquests darrers set anys d'existència el Museu MW ha experimentat un creixement de públic, fins a arribar a 7.000 visites per any. El públic es reparteix en tres terços, entre grups organitzats, escolars i visites individuals.

Els darrers quatre anys també hem organitzat visites guiades a la presa i als seus entorns per explicar-ne la construcció i la utilitat. A 1.640 metres d'altitud a l'aire lliure, prop del llac d'Engolasters, la visita es converteix en una passejada per la natura.

Les visites nocturnes i actuacions educatives

o culturals també tenen un èxit important.

Totes aquestes accions dels darrers set anys han permès a FEDA compartir molt més que la seva història amb els seus clients. Hem compartit reptes, coneixements i il·lusió per mantenir en funcionament unes instal·lacions molt importants per al país. Il·lusió en nous

projectes i reptes que el país ha d'afrontar especialment en matèria d'energia.

Aquesta il·lusió es comparteix també amb els turistes, que representen la meitat dels visitants.

Aproximacions similars existeixen també al nostre entorn, als Pirineus, en museus i centres d'interpretació industrials. Creiem fermament que és una bona manera de fer conèixer la indústria amb el turisme i els habitants propers. En una societat on el coneixement és a l'abast de cada cop més gent cal que es transmeti també de manera directa.